

залишилися не врегульованими важливі з точки зору практичної діяльності питання одержання дозволу близьких людей на екстумацію трупа померлого, дії слідчого у випадках їх протидії, питання повторного поховання та витрат, що при цьому мають місце.

Зазначені положення КПК, на які звернено нашу увагу, зайвий раз підкреслюють необхідність подальшого постійного вдосконалення процесуальних норм з тим, щоб вони були зрозумілими всім суб'єктам кримінально-процесуальної діяльності, сприяли дотриманню процесуальної форми розслідування злочинів. Саме тому нагальною є потреба підготовки нового КПК України з приведенням процесуального законодавства у відповідність до реалій сьогодення з максимальним усуненням наявних недоречностей і невизначених положень.

*Герасимчук Л. В.,
старший викладач
кафедри цивільно-правових дисциплін
Міжрегіональної академії управління*

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АБО ВІД ПОКАРАННЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ: В ЧОМУ ПОЛЯГАЄ ВІДМІННІСТЬ

Вітчизняне кримінальне законодавство передбачає застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх, які вчинили злочин, у двох випадках: при звільненні їх від кримінальної відповідальності (ч. 1 ст. 97 КК України) та при звільненні від покарання (ч. 1 ст. 105 КК України). КК України не містить поняття кримінальної відповідальності та поняття звільнення від кримінальної відповідальності. Положення сучасної кримінально-правової доктрини щодо інституту звільнення від кримінальної відповідальності та застосування заходів кримінально-правового впливу є певною мірою неузгодженими.

Заходи кримінально-правового впливу – це передусім, але не завжди кримінальне покарання. До зазначених заходів слід віднести умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, пом'якшення покарання, примусові заходи виховного характеру. Щодо останніх варто зробити застереження: про них може йти мова у контексті розкриття змісту кримінальної відповідальності лише у випадку їх застосування (замість покарання) на підставі обвинувального вироку суду. Наприклад, суд звільняє неповнолітнього від покарання із застосуванням примусового заходу виховного характеру. Кримінальна відповідальність – це вимушене зазнавання особою, яка вчинила злочин, державного осуду, а також передбачених КК обмежень особистого, майнового або іншого характеру, що визначаються обвинувальним вироком суду і покладаються на винного спеціальними органами держави. Кримінальна відповідальність – категорія адресна і полягає в накладанні на особу державою чи суспільством або прийняття особою на себе самостійно обов'язку при порушенні кримінально-правових норм дати відповідь за свою поведінку компетентним органам і вжити примусові заходи (покарання), адекватні ступеню суспільної небезпечності вчиненого порушення.

О. О. Житний вказує, що звільняючись від кримінальної відповідальності, особа хоча й визнається такою, що вчинила злочин, державного осуду не зазнає, і на неї не поширюються наслідки, передбачені відповідними санкціями кримінального закону. Тому після такого звільнення кримінально-правові відносини між особою і уповноваженими державою органами розриваються, і особа, яка хоча й вчинила злочин, звільняється не лише від покарання, а й від будь-яких наслідків, що складають кримінально-правову відповідальність [1].

На думку Ю. В. Бауліна, під звільненням від кримінальної відповідальності слід розуміти передбачену законом відмову держави від застосування до особи, яка вчинила злочин, обмежень її певних прав і свобод, визначених КК України [2].

Розглянувши точки зору вчених щодо поняття кримінальної відповідальності та поняття звільнення від кримінальної відповідальності,

можна зробити таке припущення: застосування примусових заходів виховного характеру при звільненні неповнолітніх від кримінальної відповідальності не відповідає науці кримінального права. Адже, ці заходи, хоча і виховні, є заходами кримінально-правового характеру, примусовими, їх застосування (крім застереження) тягне для неповнолітнього певні обмеження (особливо, при направленні неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи для дітей і підлітків). А звільнення від кримінальної відповідальності науковці трактують як звільнення винної у вчиненні злочину особи від осуду її поведінки, від застосування до неї будь-яких обмежень. Застосування примусових заходів виховного характеру при звільненні неповнолітніх від кримінальної відповідальності не можна розглядати ні як відмову держави від засудження поведінки неповнолітнього (елемент засудження поведінки має місце навіть при застосуванні застереження), ні як відмову від застосування обмежень до винної особи, ні як розрив кримінально-правових відносин між державою в особі уповноважених органів та цією особою. Про те, що кримінально-правові відносини між державою в особі уповноважених органів та винним у вчиненні злочину неповнолітнім зберігаються, свідчить і ч. 3 ст. 97 КК України, відповідно до якої у разі ухилення неповнолітнього, що вчинив злочин, від застосування до нього примусових заходів виховного характеру, ці заходи скасовуються і він притягується до кримінальної відповідальності.

Кримінальна відповідальність полягає в застосуванні покарання або інших заходів кримінально-правового характеру, до яких належать і примусові заходи виховного характеру. Останні в нашому випадку застосовуються, і коли реалізують кримінальну відповідальність, і коли звільняють від неї. Звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітнього може мати місце тільки при вчиненні вперше злочинів невеликої тяжкості або необережних злочинів середньої тяжкості із застосуванням зазначених у ч. 2 ст. 105 КК України заходів виховного характеру. Звільнення від покарання можливо на тих же підставах, що і від кримінальної відповідальності, так і при вчиненні злочинів невеликої або середньої тяжкості із застосуванням перерахованих у ч. 2 ст. 105

КК України заходів виховного характеру. Умови застосування примусових заходів виховного характеру при звільненні неповнолітнього від кримінальної відповідальності: якщо його виправлення можливе без застосування покарання. Умови застосування примусових заходів виховного характеру при звільненні неповнолітнього від покарання: якщо буде визнано, що внаслідок широкого каяття та подальшої бездоганної поведінки він на момент постановлення вироку не потребує застосування покарання. За своєю суттю ці умови однакові. Тому, на наш погляд, застосування примусових заходів виховного характеру і при звільненні неповнолітніх від кримінальної відповідальності, і при звільненні їх від покарання є нелогічним та не відповідає науці кримінального права.

Список використаних джерел

1. Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям: [монографія] / О. О. Житний. – Х.: Вид-во нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – 152 с.
2. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності: [монографія] / Ю. В. Баулін. – К.: Атіка, 2004. – 791 с.

*Головчук В. А.,
член Вінницької колегії адвокатів,
адвокат*

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДУ НЕВИКОНАННЯ РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

9 листопада 1995 р. Україна підписала Конвенцію про захист прав людини і основоположних її свобод, яку ратифікувала 17 липня 1997 р. [1]. Європейський суд з прав людини – це міжнародний суд, створений Державами-учасницями Конвенції про захист прав людини і основоположних її свобод з метою забезпечення ними своїх зобов'язань за Конвенцією. Матеріали